

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

**Využití nových komunikačních prostředků v
televizní žurnalistice
(videotelefon, mobilní telefon)**

Bakalářská práce

Autor práce: **Martina Vacířová**

Vedoucí práce: **PhDr. Martin Lokšík**

Praha 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Tato práce má 72 721 znaků.

V Praze 20. května 2007

Martina Vacířová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala konzultantovi, vedoucímu práce PhDr. Martinu Lokšíkovi za přínosné podněty a připomínky.

Obsah

Úvod	8
1. Vliv nových technologií na média a jejich obsahy	10
1.1 Vztah mezi technologií a médiem	10
1.2 Technologie v průběhu staletí	11
1.2.1 Změny ve sběru a přenosu zpráv	11
1.2.2 Změny ve způsobu záznamu událostí	13
1.3 Zmenšování časoprostorových hranic	13
1.4 Média ve válce, válka v médiích	15
1.5 Vliv nových komunikačních technologií na obsah válečného zpravodajství	16
2. Nezbytnost satelitů	19
2.1 Satelitní systémy	19
2.2 Tradiční živý vstup do zpravodajské relace ze zahraničí	20
2.2.1 Zprostředkování živého vstupu	21
3. Videotelefon	22
3.1 Historie telefonu a videotelefonu	22
3.2 Co to videotelefon je a jak funguje	24
3.3 Typ videotelefonu v BBC a CNN	25
3.4 Videotelefon v České televizi	26
3.4.1 Přístroj	26
3.4.2 Podmínky veřejnoprávního média	27
3.4.3 Kdy ČT videotelefon využila	28
3.5 Co znamená videotelefon pro reportéra	30
3.6 Nástupci videotelefonu, jeho další vývoj	31
3.7 Technický kompromis?	34
3.8 Videotelefon a videožurnalismus	35
4. Mobilní telefon	36
4.1 Mobilní telefon v rukou novináře	36
4.2 Vysílání pro mobilní telefony	38
4.3 Hranice profesionální žurnalistiky	39
4.3.1 Příklady využití záznamu z mobilního telefonu	40
Závěr	43
Resumé	44
Použitá literatura	45
Seznam příloh	47

SCHVÁLENO

Přihláška bakalářské práce

Jméno studenta: Martina Vacířová

Semestr: IV.

Mediální zaměření: Rozhlasové a televizní zaměření

Název práce: Využití nových komunikačních prostředků v televizní žurnalistice (videotelefon, mobilní telefon)

Základní vymezení tématu (základní hypotéza):

S vývojem a modernizací nových technologických prostředků v oblasti komunikace dochází ke značnému rozšiřování možností nejen televizního reportéra při vykonávání své profese.

Teze bakalářské práce:

Ve své práci bych se chtěla zabývat tím, jak pronikání nových prvků a zavádění videotelefonů posunuje práci redaktora a kam, jakým způsobem se takto pořízené materiály předávají a zpracovávají, jestli mobilní telefony vyžadují jiné způsoby zacházení se zvukovou složkou zpravodajství a co pro redaktora znamená, že se díky těmto technologiím může stát samostatnějším. Mobilní telefon také slouží nejen jako komunikační prostředek mezi redaktorem a redakcí či záznamové médium, ale rovněž jako médium cílové, které vyžaduje speciální úpravu zpravodajství do telefonu uživatele zasílaného. V poslední řadě se dají využít i materiály zaznamenané telefonem, které nebyly pro zpravodajství prvotně určeny, přesto má jejich existence velkou zpravodajskou hodnotu. Budu se zabývat i praktickými příklady využití těchto technologií v českých i zahraničních médiích.

Seznam základní literatury:

- Kolektiv: Dějiny vědy a techniky 10. Historie studiové rozhlasové a televizní techniky 2, NTM, Praha, 2003
- Duspiva, Z.: Digitalizace jako budoucnost elektronických médií, Praha, 2004
- Petrásek, M.: Digitální telekomunikační technika díl 1 - Digitální zpracování signálů, ČVUT, Praha, 1993
- Holsinger, E.: Jak pracují multimédia, Unis, Brno, 1995
- Králík, J.: From telegraph to Internet, Český Telecom, Praha, 2001
- Jiráček, J. a kol.: 10 let v českých médiích, Portál pro Newton Information Technology, Praha, 2005
- Bachár, Š.: Aktuálne úlohy žurnalistiky : Vedecko-technická revolúcia a jej vplyv na obsah propagandy, Pravda, Bratislava, 1980
- Osvaldová, B. a kol.: Encyklopedie praktické žurnalistiky, Libri, Praha, 1999

Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd		
Došlo dne:	21-09-2006	-1-
CJ. 40521	Příloh: 4	Skartační heslo:
Přiděeno:	62	

Goldberg, B.: Jak novináři manipulují: stanice CBS očima svého reportéra, Ideál, Praha, 2005
Lawrence, J.: Journalists and new technology, International Organization of Journalists, Praha, 1988
Šindelářová, B.: Novináři a neštěstí, Themis, Praha, 2006
McNair, B.: Sociologie žurnalistiky, Praha, Portál, 2004
Kňáva, P.: Úvod do studia televizní žurnalistiky, Masarykova univerzita, Brno, 1997
Barták, J.: Žurnalistická práce v období vědeckotechnického rozvoje, SPN, Praha, 1987
Sheridan, L.: Žurnalistika, Portál, Praha, 2004
Časopis KMIT : Komunikace, Média, Informace, Technologie pro novinářskou praxi, Centrum nezávislé žurnalistiky, Praha, 1994-1999
Jiné technické časopisy (Stereo a video, PC World, Mobil, Mobilmania)
Další zdroje - reportéři s osobními zkušenostmi s mobilními technologiemi využívanými v médiích
Internet

Jméno konzultanta: PhDr. Martin Lokšík

Datum: 21. 9. 2006

Podpis studenta:

Podpis konzultanta:

Úvod

Téma o využití nových komunikačních prostředků v televizní žurnalistice, především tedy videotelefonu a mobilního telefonu, jsem si zvolila proto, protože se domnívám, že si dnešní člověk ani neuvědomuje, jak je na komunikaci závislý. Natožpak jak je komunikace důležitá pro média, aby mohla k jejich konzumentovi dopravovat co nejlepší a co možná nejaktuálnější zpravodajství. Fascinovala mě vždy rychlost, s jakou se pohybují data při živém televizním vstupu z jednoho místa na Zemi přes satelit vzdálený mnoho set až tisíce kilometrů ve vesmíru a další komunikační cesty zase zpět na Zemi, paradoxně třeba i na místo vzdálené jen malý kousek od kamery snímající redaktora při živém vstupu. Videotelefon je dalším pokrokem pro živý přenos, navíc mně zajímal i z technického hlediska, nejen tím, jaký má vliv na média a jejich obsah. Mobilní telefon je v kontrastu s videotelefonem zařízení tak běžné, že se ani nechce uvažovat, jak důležité a přínosné pro redaktory a jejich domovská média může být.

Ve své práci si kladu za cíl zmapovat používání těchto zařízení z více hledisek, neboť doposud takový materiál v teoretické rovině chybí. Toto však bylo také značným úskalím v mé práci, protože většina literatury zabývající se vlivem nových technologií na televizní žurnalistiku je zastaralá, nebo příliš nekonkrétní a pojednávající o digitální technologii všeobecně. Musela jsem vycházet tedy spíše z dílčích poznatků uveřejněných v médiích českých i zahraničních, kvůli dostupnosti převážně v jejich internetových verzích. Zde se však vyskytovaly takové nepříjemnosti jako placený přístup k celému článku (např. v Chicago Tribune, New York Times aj.).

Domácí média videotelefonu od té doby, co se uplatňuje i ve vysílání u nás, věnovala jen málo prostoru, aby se o tomto zařízení dozvěděl i člověk mimo televizní odvětví. Referovalo se převážně o videotelefonech fungujících v mobilních sítích, tedy o přístroje pro osobní využívání. Nejčastěji jsem proto pracovala s vyhledáváním na Internetu, kde jsem získala informace technické povahy o videotelefonech a satelitních systémech, bohatým zdrojem v teoretické rovině se ukázaly být portály televizních zpravodajských stanic, především britské BBC. Dalšími zdroji pro vhled do toho, jak fungují dnešní digitální a satelitní technologie, byly na toto specializované servery.

Vyhledávání na internetu však obnášelo prozkoumat kvanta odkazů nejrůznější relevance a také nalézání množství souvisejících záležitostí, ve kterých člověk těžce držel linii tématu.

Dalšími podstatnými zdroji pro to, abych mohla zmapovat využívání videotelefonu u nás, byli pracovníci z České televize, která jako jediné české médium videotelefon vlastní a občas i využívá. Jelikož se videotelefon dostal do povědomí veřejnosti především díky svému uplatnění ve válečném zpravodajství nebo zpravodajství z oblastí ostrých konfliktů, ve kterých se situace rychle mění a ze kterých je potřeba expedovat aktuální informace (ovšem v takových oblastech často nejsou dostupné základní potřeby, natož televizní přenosová technika), rozhodla jsem se zařadit i kapitolu o vlivu médií na válku a války na mediální obsahy. Videotelefon i mobilní telefon se totiž zásadním podílem na tomto oboustranném vlivu podílejí. Nemohla jsem opominout také zmínku o satelitních systémech a tradičních živých vstupech do vysílání.

1. Vliv nových technologií na média a jejich obsahy

1.1 Vztah mezi technologií a médiem

Nové technické a technologické vynálezy a postupy ovlivňují každodenně snad všechny lidské činnosti, od zcela běžných přes pracovní až po zájmové. Jednou z těchto pracovních činností je jistě i profese novináře, respektive televizního redaktora. Tak jako mnoho vynálezů zjednodušilo a zdokonalilo práci novinářům tiskovým, mají i audiovizuální novináři technologické prostředky, které napomáhají jejich práci, ovlivňují ji a také její formu a obsah jejich výstupů.

Videotelefon umožňuje redaktorovi větší samostatnost a větší svobodu v tom, co a odkud chce odvysílat. Mobilní telefon slouží pro redaktora nejen jako komunikační prostředek, ale také jako praktický pomocník. S nástupem technicky vyspělých telefonů se v televizním zpravodajství začaly stále častěji využívat materiály telefonem zaznamenané, které ani nemusely být pro zpravodajství prvotně určeny, přesto má jejich existence velkou zpravodajskou hodnotu. V poslední řadě se mobilní telefony stávají cílovým médiem pro televizní vysílání. Jejich specifické rozměry a povaha jejich využívání běžným člověkem mohou vyžadovat i speciální obsahy jimi přijímané.

Toho, co ovlivňuje zpravodajské obsahy, je samozřejmě daleko více. Brian McNair rozděluje tyto faktory na pět skupin a sice: profesní kultura a organizační determinanty žurnalistiky, politické a ekonomické prostředí, novinářovy zdroje informací a v neposlední řadě právě technologické prostředí, kterým se zabývám ve své práci.

"To, jak v současné době vypadají zpravodajské obsahy, je výsledkem složitého technologického vývoje. Zlepšování komunikačních technologií silně ovlivnilo způsob sběru, zpracování i šíření informací. Postupně se zvyšovala rychlost přenosu a s ní i aktuálnost zpráv..."¹

„Forma a obsah žurnalistiky jsou zásadně ovlivněny dostupnou technologií získávání, produkce a šíření zpráv... Nové informační a komunikační technologie poskytují možnosti nových vztahů mezi novináři a

¹ Trampota, 2006, str. 173

jejich publikem."² Nové metody na jednu stranu mohou být výhodou, ale mohou také zapříčinit nechtěné "změny běžných pracovních postupů a zpochybnit existující vymežující hranice žurnalistického prostoru – proto je novináři mohou snadno vnímat jako ohrožení."³

1.2 Technologie v průběhu staletí

1.2.1 Změny ve sběru a přenosu zpráv

První zásadní technologickou změnou ve sběru a přenosu zpráv (zatím pouze pro psanou žurnalistiku) byl vynález telegrafu ve čtyřicátých letech 19. století. Že toto mělo vliv na rychlost přenosu zpráv, je zřejmé, nová technologie však také získala vliv i na obsah a formu zpráv. "Kvůli nákladnosti přenosu a občasně technologické nespolehlivosti začaly redakce ustupovat od chronologického popisu události a začaly řadit informace podle jejich důležitosti, aby bylo odvíšláno alespoň to nejdůležitější"⁴.

Další vlivnou technologickou inovací byl vynález telefonu a jeho uvedení do praxe koncem sedmdesátých let 19. století. Opět ovlivnil rychlost přenosu zpráv, ale také sběr informací. Redaktor má od té doby možnost kontaktovat své zdroje telefonicky, což značně urychluje a zefektivňuje jeho práci. Telefon dodnes patří k jeho základnímu vybavení, i když v posledních letech se jedná spíše o telefon mobilní, díky němuž je redaktor schopen informovat redakci přímo z místa události.

Třetí nejzásadnější změnu přinesl Internet. "Díky elektronické poště se dnes řada zpravodajských rozhovorů... rodí bez toho, aby se dva hlavní aktéři... vůbec fyzicky potkali. Ačkoli je takovéto produkování zpráv od stolu časově i finančně efektivní, redaktor přichází o mnoho doprovodných informací spojených s interpersonální komunikací... a nemůže si být ani jist, zda jsou informace jeho (zpovídáné osoby – pozn. autora)."⁵

² McNair, 2004, str. 127

³ Tamtéž

⁴ Trampota, 2006, str. 179

⁵ Tamtéž

Pro žurnalistiku využívající obrazová sdělení jsou charakteristické ještě další mezníky.

Prvním se stala fotografie a možnost jejího každodenního využití. Fotografie vyvolává dojem, že na ní zaznamenaná skutečnost je pravdivá, objektivní. "Tato technologie tak přispěla k prosazování objektivity jako profesní zpravodajské normy."⁶ Dalším pokrokem byl vynález filmového záznamu.

Když už tyto záznamové technologie existovaly, objevil se problém, jak je rychle distribuovat na větší vzdálenost. Ještě v roce 1957 posílala britská televizní stanice BBC patnáctivteřinový filmový záznam přes Atlantský oceán po telegrafním kabelu devět hodin. Tento problém se stal řešitelným po roce 1962, kdy byl vypuštěn první komerční satelit a další ho následovaly. Satelity se poté staly zásadním prvkem pro celosvětové zpravodajské sítě, ale i pro lokální televizní stanice. První satelitní přenosy obrazu nebylo možné vysílat ze všech míst na planetě a byly finančně nákladné. Proto se záznamy stále ještě dopravovaly do redakcí většinou jinak, pomalu, a komentáře k záběrům, aby byly aktuální, se dodávaly později. I ještě v polovině sedmdesátých let 20. století nebyl satelitní přenos pro televizní stanice běžnou záležitostí, ale používal se při výjimečných situacích.

Rychlý vývoj proběhl i u pozemních satelitních vysílačů. Z původních imobilních zařízení se stala zařízení cestovní. **Trampota, 2006, str. 181.** "V roce 1985 se objevilo zařízení Newshawk, které umožňovalo televiznímu štábu sbalit zařízení potřebné pro odvysílání zpráv do několika cestovních kufrů. I tak situace ještě nebyla ideální... Následující zdokonalování tak směřovala k vyvinutí menších digitálních vysílačů, které vyžadovaly méně energie a měly lepší parabolickou anténu, a posléze přibyla i technologie digitální komprese dat. Ještě do devadesátých let 20. století... bylo velice nákladné a technicky obtížné přesunout potřebné zařízení na místo události. Konečně v roce 1998 měla CNN možnost poprvé využít pro vysílání satelitní videotelefon označovaný jako TH-1⁷."⁸

⁶ Trampota, 2006, str. 180

⁷ TH-1 je zkratkou názvu Talking Head pro zařízení společnosti 7E Communications.

⁸ Trampota, 2006, str. 181

1.2.2 Změny ve způsobu záznamu událostí

Na televizní žurnalistiku z hlediska technologického vývoje vedle samotného přenosu zpráv měl vliv také způsob záznamu událostí.

Od roku 1956, kdy společnost Ampex přivedla na svět videozáznam, se tento způsob v různých variacích (U-matic, BetaCam, S-VHS, Hi8) udržel až do nástupu digitálního záznamu. Systém U-matic byl revoluční v tom, že film se již nemusel vyvolávat a redaktor měl záznam hned k dispozici, aby ho mohl zkontrolovat. Redaktoři pracující v zahraničí mohli natočený materiál hned sestříhat a odvysílat až hotovou reportáž.

Nejen náklady finanční, ale i vynaložené úsilí jednotlivce zmenšily technologie S-VHS a Hi8, které rovněž umožnily, aby "shromažďování informací pro televizní zprávy mohl v případě potřeby obstarat pouze jeden člověk... Současné technologie už umožňují samotnému reportérovi vysílat s digitální kamerou a digitálním vysílačem, které se vměstnají do jednoho palubního zavazadla, bez pomoci někoho dalšího."⁹ Zlepšování a zmenšování a současné zlevňování technologií je zpřístupňuje i neprofesionálním žurnalistům, stále častěji se tedy ve zpravodajství využívají v případě mimořádných událostí i záznamy amatérů.

1.3 Zmenšování časoprostorových hranic

V současnosti využívají televizní stanice v rámci konkurenčního boje snad všechny možné komunikační cesty (tedy telefonní linky, satelitní, internetovou komunikaci a mobilní telefony), aby "předběhly" se svým zpravodajstvím ostatní stanice. "Snaha o co nejvyšší aktuálnost... vytváří pocit, že i možnost zprostředkovávat informace o událostech v momentě, kdy k nim dochází, už nestačí a je opožděná."¹⁰

Díky moderním komunikačním prostředkům můžeme tedy přijímat aktuální informace o událostech neustále a téměř kdekoli (pomocí mobilních telefonů, videotelefonů, přenosných počítačů a dalších zařízení). "Technická možnost přenášet informace o událostech z nejbližších míst světa

⁹ Trampota, 2006, str. 182

¹⁰ Tamtéž

prakticky s nulovým časovým zpožděním vedla (podle McLuhana) k formování takzvané globální vesnice."¹¹

Podobně nahlíží na nové technologie i McQuail. Podle něj mají média v dnešním světě možnost distribuovat obsahy v celosvětovém měřítku stejně snadno a rychle jako v okresu či státě. Toto období globálního novinářství nastalo 1. června 1980, kdy začala vysílat americká stanice Cable News Network (CNN).¹² Videotelefon, který první ze všech zpravodajských stanic začala používat rovněž CNN, nepochybně tyto hranice dále posunul. Z míst, kde bylo možné natáčet a hotový materiál teprve pak odjinud s časovým prodlením odeslat a odvysílat, je dnes již možné dělat živé vstupy do vysílání. Jsou-li tedy média podle McLuhana „extenzí člověka“ (prodloužením jeho smyslů), prodlužuje videotelefon tyto smysly ještě o značný kus. Vlastní reportér s videotelefonem v místě události také zpravodajské stanici umožňuje nebýt tolik závislou na obrazovém materiálu agenturních televizí, které „mají silný potenciál určovat, které události a která témata stojí za mezinárodní pozornost.“¹³

Pro mediální krajinu je tedy charakteristické neustálé zmenšování časové prodlevy mezi tím, kdy se událost odehrává, a informováním o ní. McNair hovoří o tom, že bezprostřednost a okamžitost se sama o sobě stala cílem žurnalistického činění a tradiční hodnoty (uvedení události do kontextu, její vysvětlení, nastínění možného dalšího vývoje a následků) ustupují do pozadí a novináři mají najednou méně času na rozhodování, zda je zpráva dostatečně kvalitní a nejsou potřeba ještě další a jaké informace, zpráva tak nemusí být vždy poctivě zpracovaná a nemusí obsahovat všechny její náležitosti.

"Být na místě a být tam první se stává samo o sobě cílem bez ohledu na to, zda je z novinářského hlediska co sdělit... Nové technologie z tohoto hlediska posilují trendy, jež lze označit jako *styl je důležitější než obsah*."¹⁴ Na změnu hierarchie hodnot upozorňuje i M. Lokšik: „Před profesionální precizností formálního provedení dostaly přednost bezprostřednost, autenticita, pohotovost

¹¹ Trampota, 2006, str. 174

¹² McQuail, 2002, str. 115

¹³ Trampota, 2006, str. 177

¹⁴ McNair, 2004, str. 129

a rychlost. Zprávou se stávají i technicky nekvalitní, amatérskou kamerou natočené záběry z mimořádných událostí.¹⁵ BBC hovoří o problému žurnalistů, jimž v podobné rychloprodukcí zpráv dochází věci ke sdělování a tak se uchylující ke spekulacím.¹⁶ Otázkou zůstává, jestli se tento trend bude vyvíjet jiným směrem, případně jakým, když z hlediska času jsou již všechny časové bariéry překonány. Výzvou do budoucna nejspíš bude hledání cesty, jak přinášet bezprostřednost a kvalitu zároveň.¹⁷

1.4 Média ve válce, válka v médiích

Válka nebo jiné ozbrojené i neozbrojené konfliktní situace snad vždy znamenají snahu vlád o omezení svobody slova médií nebo jejich přístupu k informacím. Také se snaží všemožně je ovlivňovat, aby situace vyzněla příznivě a v jejich zájmu. Žurnalisté se naopak snaží informovat o dění co možná neobjektivněji. Tento rozpor rostl zároveň s tím, jak rostly možnosti (téměř) okamžitého reportování z místa bojů i prostřednictvím videotelefonu.

O účasti médií, více či méně objektivně informujících, ve válkách se hovoří ve větší míře až od války ve Vietnamu.¹⁸ Tehdy bylo snad nejzřetelnější, jak se média vymkla vládní kontrole, reportéři nepřinášeli propagandistické zpravodajství, spíše právě naopak. Američané ztratili díky válečným reportérům odhodlání se války vůbec účastnit a prohra USA byla vyčítána právě médiím.

Přenosy z míst, kde se odehrávají válečná krveprolití, jsou tak pro demokratické země více nebezpečné než pro země s autoritářskými režimy, protože ty se postarají o to, aby se nevhodný materiál nedostal do médií. Z války ve Vietnamu se vlády poučily a od té doby se snažily žurnalistům vyhrazovat přístupná území, odkud nebylo možné získat pravdivé informace.

„Především britská vláda obrátila válku o Falklandy ve velký úspěch, neboť žurnalisté byli přičleňováni k vojenským jednotkám, které kontrolovaly,

¹⁵ Lokšík, 2004, str. 27

¹⁶ BBC News [online]. *When technology makes the news*. [citováno 13. dubna 2002]

¹⁷ Tamtéž

¹⁸ Občanská válka mezi severním a jižním Vietnamem v letech 1964 – 75

jaké materiály posílají zpět do Británie," řekl John Rettie z BBC, novinář veterán.¹⁹

Ve válce v Perském zálivu byli novináři rovněž instruováni armádou ke spolupráci a měli jen velmi málo příležitostí dostat se k informacím viděným z opačné strany. Ke stejným praktikám přistupovala vláda USA ve válce v Afghánistánu po teroristických útocích na Světové obchodní centrum v roce 2001, ale také ve válce v Iráku, kde se bok po boku vojenských jednotek zúčastnilo války přes pět set novinářů (včetně českého reportéra Michala Kubala).²⁰

1.5 Vliv nových komunikačních technologií na obsah válečného zpravodajství

„Mluvilo se v prvních chvílích dokonce o tom, že tak, jako Vietnam přivedl válku na televizní obrazovky - do obývacích pokojů Američanů, tak i válka v Iráku by v tomto ohledu mohla přinést obdobný informační skok," napsal Anýž ve své úvaze o tom, jak novináři na živo přes videotelefony chrlí z této války nepřetržitě masy dílčích informací. Sami však často nemají povědomí o celkovém kontextu bojů, který pak logicky chybí i ve výsledném obsahu, který se z místa konfliktu dostává k divákovi. Takové zpravodajství se stejně drželo informací z Pentagonu, které podle Roberta Jensena, profesora žurnalistiky z Univerzity v Texasu, s žurnalisty manipulovaly dle potřeby.²¹ Orville Schell, děkan žurnalistické fakulty na Kalifornské univerzitě v Berkeley, uvedl podle Deyla v deníku New York Times, že "tyto technologie (videotelefon) jsou dvousečná zbraň... Je zde nebezpečí, že se s vámi sice komunikuje, ale informace se k vám nedostávají." Tom Brokaw z televizní stanice NBC toto přirovnal k „lokání (informací) z vodního hydrantu“.

Tyto teze se však podle článku vztahují především na zpravodajské stanice typu CNN. O tom, zda pohled žurnalisty, který vysílá přímo z válečné

¹⁹ BBC News [online]. *Analysis: Battle to report the conflict*. [citováno 13. dubna 2002]. Dostupný z URL <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1603109.stm>>

²⁰ ANÝŽ, D. Divné slasti televizní války v Iráku. *Mladá fronta Dnes*, březen 2003, roč. 14, č. 74, s. 1

²¹ Tamtéž

fronty, není příliš jednostranný, a tedy i manipulativní, se hovořilo v pořadu Českého rozhlasu 1 - Radiožurnálu. Tomáš Etzler, jeden z hostů pořadu, bývalý reportér a producent stanice CNN však uvedl, že „to není manipulace... přímý přenos je prostě nejlepší forma žurnalismu, protože přímý přenos nelže. To, co se tam stane, to, co vidíte v tom záběru, to se děje, tam není možnost něco vystříhnout, tam není možno něco změnit. Pochopitelně nemůžeme být všude, ale já si myslím, že je lepší ukázat alespoň malý prvek nějaké takové té reality než vůbec nic, nebo než nějak tu realitu upravit ve střížně.“²²

První slova Michala Kubala, který přes videotelefon odpovídal na otázku, jak se změnila situace v Iráku od jeho poslední návštěvy před půl rokem, zněla: „Dobrý večer. Odpověď je jednoznačná, situace v Iráku je o hodně horší než v době, kdy jsme odtud odjížděli. Příkladem nebo ilustrací pro to může být situace na silnici nebo na dálnici, která vede z letiště, z bagdádského letiště do města. Ta dálnice je dlouhá asi šestnáct kilometrů a ani těchto šestnáct kilometrů, které jsou naprosto klíčové pro lidi, kteří se snaží dostat do Iráku, dokonce i pro lidi, které Američané tady v Iráku potřebují, tak ani tuto oblast nejsou Američané schopni kontrolovat. Denně jsou tam útoky, minulý týden hlásili sedmdesát osm útoků na vozidla, která tam projížděla, takže toto je skutečně jen taková malá ilustrace toho, jak situace tady v Iráku je vážná. Samozřejmě i dnes se tady ozývala střelba v Bagdádu, i dnes se tady ozývaly výbuchy, ale vypadá to, že skutečně je to takový spíš klid před bouří, protože ta intenzita nebyla taková, jakou tady zaznamenali v uplynulých týdnech, a vypadá to, že se skutečně ti ... nebo ozbrojenci, kteří se snaží překazit cestu k parlamentním volbám, chystají na velké akce, které chystají spustit právě v období před volbami a v den voleb.“²³

Z tohoto textu je patrné, že Kubal nereféroval jen jednostranně o úspěších Američanů, ale že se snaží co možná nejobjektivněji popsat celou situaci v Iráku se svým dopadem na všechny lidi, kteří se tam nacházejí. Nepřináší pouze dílčí informace, ze kterých si divák nemá šanci udělat celkovou představu o situaci. To je znakem veřejnoprávní televize, která má jiné cíle, než americká komerční stanice CNN.

²² Radiofórum, ČRo1, 2. června 2005

²³ *Události, komentáře*. ČT1, 21. ledna 2005

Tuto domněnku podporuje i psycholožka Martina Klicperová-Baker s dlouholetou zkušeností amerického kulturního prostředí, tedy i z prostředí mediálního, v článku Jakuba Hučina: „K scénám jak vystříženým z videoher, kdy jsou prezentovány letecké záběry přesně mířených střel, přibýly živé reportáže z bojiště, ale skutečných denních hrůz války v prožitcích civilistů si média všimla méně a sotva dávala divákům možnost empatizovat s oběťmi. Například čerstvé záběry z rozbombardovaného bagdádského tržiště, které jsem viděla v českém zpravodajství, jsem na americké televizi nezahlédla... S výjimkou vyváženějšího a hloubavějšího záběru televize KPBS financované převážně z dobrovolných příspěvků divák narážel vesměs na pravicově jestřábí komentáře.“²⁴

Americká média tak vesměs zřejmě podlehla vládním snahám v očích veřejnosti ospravedlnit válku. Podle toho, se kterou válčící stranou sympatizovali diváci, připravovala i média své obsahy. Přímé přenosy bojů sice mohly přidat na věrohodnosti, ale k objektivitě měly daleko. Evropské média se chovala uměřeněji, dávala prostor i reportážím o následcích pro civilisty v Iráku. „Záběry mrtvých civilistů uvedené v britském listu The Guardian americká média nepřebírala. Prostor naopak dostávaly záběry postupujících tanků a jásajících obyvatel.“²⁵

Vedle manipulace může v rychlém a soutěživém světě plném převratných novinek dojít ještě k jiné oběti, jak tvrdí Bob Jobbins, předseda Rory Peck Trust, jediné charitativní organizace v UK věnované kameramanům a kameramankám na volné noze: „Síla technologie může vést k homogenizaci obsahu a originalita je ta nejtěžší věc, kterou bychom měli chránit od takového houževnatého druhu žurnalismu,“ říká pan Jobbins.²⁶

²⁴ HUČÍN, J.: *Jak se válčí psychologickými zbraněmi*. Psychologie Dnes 2003, roč. 9, č. 6, str. 10

²⁵ Tamtéž

²⁶ BBC News [online]. *When technology makes the news*. [citováno 13. dubna 2002]

2. Nezbytnost satelitů

2.1 Satelitní systémy

Velká část televizního vysílání se uskutečňuje pomocí satelitní technologie. Tato technologie umožňuje oprostit se od negativních vlivů počasí, geografického povrchu aj. na přenos elektromagnetické vlny na větší vzdálenost.

Videotelefon, resp. satelitní modem umožňující připojení do telefonní linky a přenos videa, komunikuje přes satelit, umělou družici, která obíhá kolem Země. Z jedné stanice na druhou probíhá vysílání a příjem elektromagnetických vln, které jsou nosiči informací, pomocí antén. Antény na družicích jsou směrové, ozařují tak velkou část zemského povrchu.

Družicových systémů je několik a liší se v tom, jakou funkci plní, jestli jsou určeny pro větší nebo menší příjmovou oblast apod. Pro přenos zpráv se využívají družice geostacionární, družice tedy oběhne jednou kolem Země za 24 hodin. Kromě geostacionárních družic se dají použít družice obíhající po dráze eliptické, které však vyžadují, aby pozemské přijímací zařízení vlastní družici pohyblivě sledovalo. „Užití družic na eliptické dráze umožňuje pokrýt území, z nichž nelze z geografických důvodů nasměrovat přijímací anténu na geostacionární družici.“²⁷

Přenos signálu ze satelitních družic se rozděluje na pevnou, rozhlasovou a mobilní službu. Pevná služba je určena pro přenos mezi nepohyblivými stanovišti (zejm. pošty, telegrafní a telefonní společnosti), rozhlasová (resp. pro broadcasting) je určena pro přenosy zvuku, obrazu a dalších dat z jedné pevné stanice na velký počet malých přijímacích stanic, tedy na malé domovní antény. Služba mobilní je pak určena pro přenos mezi pevnou stanicí a pohyblivými stanicemi na zemi (např. automobily, lodě apod.). Takovým mobilním zařízením, pro které funguje „broadcasting“ služba, je i videotelefon.²⁸ „Spojení je zajišťováno prostřednictvím pevných stanic, např. pobřežní stanice družicového systému Inmarsat. International Maritime Organisation je mezinárodní námořní

²⁷ Bradáč, 1994, str. 79

²⁸ Bradáč, 1994, str. 48

organizací, využívající geostacionárních družic pro poskytování spojových služeb... Inmarsat byl založen v roce 1979. Svou činnost zahájil v roce 1982.²⁹ Vypustil na oběžnou dráhu již čtvrtou generaci nejmodernějších satelitů, které jsou schopny přenášet větší objemy dat. Několik satelitů je rozmístěno nad oblastí rovníku, aby tak pokrývalo co největší území, podle toho, kde se pozemní jednotka nachází, komunikuje přes jeden konkrétní satelit.

Satelitní telefony, tedy i videotelefony, fungují kromě Inmarsatu ještě na dalších třech satelitních systémech, na systému Iridium, Thuraya a Globstar. Celosvětové pokrytí má jedině Iridium³⁰, Inmarsat pokrývá velkou část planety kromě oblastí kolem pólů (Viz. příloha Pokryti_BGan.jpg), nejmenší pokrytí má Thuraya, která je však velice technicky spolehlivá, protože se jedná o moderní vyspělou společnost. Signál u ní nevypadává a nemění se jeho kvalita, má také nejmenší telefony. Oproti tomu telefony systému Inmarsat jsou dost velké, také těžké a drahé a nákladný je i jejich provoz, zato je ale systém satelitů Inmarsatu spolehlivý.³¹ Některé společnosti nabízejí kvůli vysokým cenám přístrojů i jejich zapůjčení. V případě potřeby mohou stanice telefon využívat jen krátkou dobu, což je po finanční stránce přijatelnější.

2.2 Tradiční živý vstup do zpravodajské relace ze zahraničí

Televizní stanice, která chce mít profesionálně kvalitní a pestré zpravodajství, využívá živé vstupy, protože podleředitele zpravodajství České televize Zdeňka Šámala je „moderní zpravodajství o tom, co se děje, ne o tom co se stalo“.³² Živé vstupy (neboli v televizní hantýrce také „živáče“ nebo „live“) se odehrávají přes satelitní trasy. Pro domácí zpravodajství pracují tzv. SNG vozy (Satelite News Gathering), které mají na střeše satelitní vysílač, takže se mohou rovnou přes družici propojit do vysílání televize.

Pro zahraniční zpravodajství je však potřeba zajistit jiný způsob, ale SNG vůz může v zahraničí operovat také. V takových oblastech musí být pokrytí družicovým signálem, což v okolních státech České republiky není zásadní

²⁹ Tamtéž

³⁰ VANĚK, M. *Čtyři satelitní stě a každá je jiná*. Hospodářské noviny, 2003, roč. 47, č. 196, str. 5.

³¹ Bradáč, 1994, str. 48

³² Přednáška předmětu Televizní publicistika

problém, ale vyslání tohoto vozu na větší vzdálenost se už finančně nevyplatí. K provozním nákladům vozidla se připočítávají náklady na tříčlennou posádku - redaktora, kameramana a technika. SNG vůz byl například vyslán v červu loňského roku do Německa kvůli fotbalovému mistrovství světa. Tato operativnost SNG vozu má tu výhodu, že se přenos po satelitní trase obejde bez dalších zprostředkovatelů, jako je tomu v případě jiných zahraničních vstupů.

2.2.1 Zprostředkování živého vstupu

Především prostřednictvím sítě EBU (European Broadcasting Union) se vysloví požadavky na místní televizní nebo i jiné společnosti, od kterých se pronajme odbavení příspěvku. To zahrnuje podle potřeby a složení zahraničního štábu zapůjčení kamery (i s kameramanem) a všechny ostatní technické záležitosti a objednání času, kdy se má vstup uskutečnit. Nejdůležitější je však zablokovat onu satelitní trasu, aby na ní v dojednaném čase nic jiného nebylo. V některých oblastech nepotřebuje ČT prostřednictví EBU, např. na Slovensku se může rovnou dohodnout se Slovenskou televizí, Markýzou nebo zpravodajskou stanicí TA3 a podobných společností je zejména v Evropě více.³³

Ceny takového živého vstupu se pohybují řádově v desítkách tisíc korun, nejčastěji kolem dvaceti až třiceti tisíc, živý vstup z Bruselu stojí 15 tisíc korun, z Bratislavy ale 63 tisíc korun. Toto jsou tedy náklady za místní odbavení, k nim se však vždy musí připočíst ještě 350 švýcarských franků (zhruba šest tisíc korun, podle měnového kurzu) za pronájem satelitní trasy.³⁴ U videotelefonu odpadají náklady na pronájem studia a obecně dělá videotelefon živé vysílání snazší, náklady na přenos informací jsou několik dolarů. Celkovou finanční výhodnost však ČT nepočítávala, neboť považuje videotelefon pouze jako krajní možnost živého vstupu, jeho technická nedokonalost se nedá vyvážit finanční úsporou.³⁵

³³ Zdroj: Ivana Pultarová, produkční zahraniční redakce České televize

³⁴ Stejný zdroj

³⁵ Stejný zdroj

3. Videotelefon

3.1 Historie telefonu a videotelefonu

Historie telefonování sahá do předminulého století. Po telegrafu tak začal vnikat i telefon. První sestavil Alexander Graham Bell v roce 1876. Ačkoliv telegraf se snažil oprostit od drátů, telefon funguje dlouhá desetiletí na stejném principu, jenom telefonní sítě se staly digitálními (viz příloha Bellův telefon).

Mobilnímu telefonu, který může nosit volající při sobě, předcházela "přenosný telefon" určený především pro využívání v automobilech. Ten vážil zhruba patnáct kilogramů a stál tisíce dolarů. První mobilní telefon sestrojil vynálezce Martin Cooper ve společnosti Motorola 3. dubna 1973. Vážil 850 gramů a byl oproti dnešním přístrojům s rozměry 25x8x4 centimetry dost velký. Společnost Motorola v šedesátých letech „investovala do desetiletého výzkumu a vývoje mobilů patnáct milionů dolarů. Návrh prvního mobilu byl však hotový za pouhé tři dny a za necelé dva měsíce byl sestrojen. Kvůli jeho tvaru se prvnímu mobilu říkalo "bota".³⁶

Videotelefon se nejprve počal objevovat ve fantaziích nejen vědců nebo spisovatelů sci-fi, představa zároveň vidět tvář toho, s kým komunikují na dálku, byla lákavá dávno před prvními pokusy o jeho sestavení. První skutečné přístroje však vypadaly poněkud úsměvně. Otázkou je, jak budou připadat dnešní videotelefony dalším generacím.

Videotelefony se vyvíjely v několika vlnách. „Nejprve se tvůrci videotelefonů pokoušeli o přenos analogového televizního signálu, systémy však byly náročné na šířku pásma a kvalitu přenosového média, i když byly rozlišovací schopnost i počet snímků za sekundu drasticky sníženy. V druhé fázi začal být obraz i zvuk přenášen digitálně po několika kanálech ISDN najednou. Třetí vlnu přinesl internet... (zde) může docházet ke ztrátám části dat či jejich významnému zpoždění.“³⁷ O třetí vlně viz kapitola Nástupci videotelefonu.

³⁶ Reuters. *Mobilní telefon oslavil třicáté narozeniny*. Lidové noviny, 2003, roč. 16, č. 82, str.19.

³⁷ Nachtman, P. *D-Link DVC-1000: konečně videotelefon pro každého?* mobil.iDNES.cz [online], [citováno 25. dubna 2007]. Dostupný z URL <http://mobil.idnes.cz/mob_tech.asp?r=mob_servis&c=A030428_5206904_mob_servis>

První videotelefon sestavil v roce 1930 americký fyzik Herbert Eugene Ives (narozen 21. 7. 1882 ve Filadelfii, Pensylvánie, zemřel 13.11. 1953). Ives se přenosem obrazu na dálku zabýval už dříve, roku 1924 jako první sestrojil použitelné zařízení na přenos černobílých fotografií, které založil na principu telegrafu. Kromě toho zkonstruoval také elektromechanickou televizi, s níž roku 1927 uskutečnil první televizní přenos na dálku.³⁸

Další videotelefon, který vypadal nadějně pro praktické použití, byl sestaven v roce 1956. Časopis Scientific American uveřejnil článek „Kdy se budete moci dívat přes telefon?“, který představil přístroj společnosti Hughes Products³⁹ (viz příloha – Videotelefon1.jpg).

Společnost Toshiba Co., Japan, předvedla v roce 1964 svůj přístroj, který mohl být provozovaný na telefonních linkách a umožňoval vidět osobu, která na druhém konci kabelu měla stejné vybavení, a rovněž být viděn. Jeho cena byla stanovena na tehdejších 250 dolarů.⁴⁰ (viz příloha - Videotelefon3.jpg)

Jiným typem byl tzv. Picturephone – obrázkový telefon společnosti Bell Telephone Laboratories, který měl přijít na trh v raných 70. letech minulého století⁴¹ (viz příloha Videotelefon2.jpg).

I když by se očekávalo, že se videotelefon krátce po svém sestavení stane hitem a bude se rychle technologicky vyvíjet, nestalo se tomu tak. Větší či menší vlny zájmu rychle opadaly a ani jedno z těchto zařízení se nestalo masově rozšířeným a komerčně úspěšným. K tomu začalo částečně docházet až v posledním desetiletí, i když původní předpoklady a představy mnoha společností byly více nadějně, než jak videotelefony přijímá trh.

„Podle dřívějších informací agentury AP na sebe satelitní videotelefon poprvé výrazně upozornil před téměř čtyřmi lety, kdy s jeho pomocí reportér CNN vysílal živé záběry z přepravy poškozeného amerického špionážního letadla z čínského ostrova Chaj-nan. Na něm byla posádka letounu v dubnu

³⁸ Výročí. T+T Technika a trh, 2003, roč. 1, č. 10, str. 6.

³⁹ *How soon you will be able to see over the phone?* Modern Mechanix [online], [citováno 7. května 2007]. Dostupný z URL: <http://blog.modernmechanix.com/category/telephone/page/2/>

⁴⁰ *Amazing new picturephone.* Modern Mechanix [online], [citováno 7. května 2007]. Dostupný z URL <<http://blog.modernmechanix.com/category/telephone/page/3/>>

⁴¹ *Giant videophone.* Modern Mechanix [online], [citováno 7. května 2007]. Dostupný z URL <http://blog.modernmechanix.com/category/telephone/page/3/>

2001 po kolizi s čínským vojenským letadlem nucena nouzově přistát; poté začala složitá vyjednávání o návratu posádky i letadla do USA.⁴²

3.2 Co to videotelefon je a jak funguje

Videotelefon obecně je každé zařízení, které současně s hlasem (resp. zvukem) z obou propojených míst (jako tradiční telefon) přenáší i obraz.

V současnosti se pod pojmem videotelefon nejčastěji rozumí mobilní telefon vybavený integrovanou minikamerou, ze které se obraz přenáší v mobilních sítích do dalšího stejného zařízení, kde je na displeji zobrazován. Takový videotelefon je dvoucestný. Jednocestný videotelefon je určen jen pro příjem např. digitálního vysílání apod. Použití těchto přístrojů je však vázáno na dostupnost signálu mobilního operátora, resp. sítí 3G nebo UMTS, ve kterých je přenos souborů obsahujících video podporován.

Jiný typ videotelefonu je klasický telefonní přístroj s obrazovým displejem zapojený do telefonní sítě ISDN⁴³ vybavený displejem a kamerou. Tento typ se nejčastěji používá pro firemní videokonference, kde šetří náklady, ale lze jej použít v lékařství jako nástroj pro vyšetření pacienta či konzultaci s lékařem na dálku, ke komunikaci ve znakové řeči může být využit i lidmi s vadou sluchu.

Oproti tomuto je videotelefon, o kterém se hovoří v souvislosti s používáním pro zpravodajství televizních stanic, zařízení složitější. Jedná se sice o videokonferenci určenou pro ISDN linku, zásadní rozdíl spočívá v tom, že data jsou do ISDN přenášena přes satelitní komunikátor a družici. Je zde tedy přesněji používat termín satelitní videotelefon. Soustava jednotlivých článků, které mohou fungovat pouze propojeně, se skládá z klasické reportážní kamery a mikrofону, které se připojí ke kodéru a ten k satelitnímu komunikátoru. „Ten vypadá asi jako notebook, je složen z rozkládací antény a modemu. Satelitní komunikátor se namíří na oblohu a stačí ho jen přibližně nasměrovat na přenosový satelit, přes který jde signál do Evropy a po pevné ISDN lince sem k nám do zpravodajství. Zde dojde k dekodování signálu a propojení do

⁴² KŮTNER, D. *ČT do zpráv nasadila satelitní videotelefon, v ČR je to poprvé*. Česká média [online], [citováno 19. dubna 2007]. Dostupný z URL

<http://archive.ceskamedia.cz/article.html?id=142140_nw_M&qqqq=K%FCtner>

⁴³ Integrated Services Digital Network neboli digitální síť s integrovanými službami

televizního zpravodajského studia.⁴⁴ Na satelitním komunikátoru se vytočí telefonní číslo volané stanice stejně jako na běžném telefonu. (viz příloha Používání videotelefonu)

Výhodou využívání videotelefonu ve zpravodajství je bezpochyby to, že se spojení nemusí objednávat jako běžné satelitní živé vstupy. Nevýhodou tohoto zařízení je malá přenosová rychlost, kvůli tomu je obrázek trhaný a zvuk se opožďuje za obrazem.

Protože kvalita obrazu nebývá nejlepší, ve výsledku (při zobrazení na televizní obrazovce diváka) se používá obraz z videotelefonu ne pro celou plochu obrazovky, nýbrž pouze v grafickém výřezu.

Toto zařízení není odkázáno na dostupnost žádné mobilní sítě, pouze na dostupnost satelitního signálu, který však pokrývá nesrovnatelně větší oblasti zemského povrchu než mobilní sítě umožňující přenos videosignálu. Přesto se mohou vyskytnout některá úskalí (satelitní stín za vysokou horou nebo budovou, omezení zeměpisnou šířkou a délkou). U videotelefonu není zapotřebí rozměrného a drahého satelitního talíře umístěného na přenosovém voze, štáb si nemusí pronajímat místní studio, ale celé vybavení se složí do většího či menšího zavazadla podle typu přístroje.

3.3 Typ videotelefonu v BBC a CNN

Videotelefonů je stejně jako všech jiných komerčních výrobků na trhu velké množství. Videotelefon, který používají zpravodajské stanice CNN a BBC, je označován jako Talking Head Video Reporter Unit, krátce Talking Head nebo TH. Jeho výrobcem je britská společnost 7E Communications, která se od svého založení v roce 1982 specializuje na komunikační systémy. O šest let později se staly hlavním předmětem obchodního zájmu systémy satelitní. 7E dodává tyto systémy také pro média, je schopna pro ně sestavit kompletní řešení, např. pro živé odvysílání pokusu o rekord z Himalájského pohoří.

Přístroj Talking Head je určen pro systém Inmarsat a dodává při datovém toku 64/128 kb/s až 15 políček za sekundu. Standardní televizní vysílání má 25 políček za sekundu. Tento počet políček za sekundu je nutný k tomu, aby lidské

⁴⁴ Zdroj: Technik Michal Skála, Česká televize

oko vnímalo obraz jako plynulý, patnáct polí proto vnímáme trhaně, což je typická vlastnost obrazu z videotelefonního přenosu. Talking Head je zabudovaný do voděvzdorného kufříku a je odzkoušený i do velmi tvrdých podmínek, jeho odolnost je tedy vysoká. Zároveň je TH sestaven tak, aby se reportér musel starat o co nejméně technických záležitostí a mohl s ním rychle operovat⁴⁵ (viz přílohy Talking_Head1.jpg, Talking_Head2.jpg).

3.4 Videotelefon v České televizi

3.4.1 Přístroj

Česká televize používá zařízení Nera BGan. Toto zařízení měla nejprve zapůjčené, po vyslání Michala Kubala do Iráku se rozhodla jej zakoupit. Koncem roku 2005, přesně 9. prosince, investovala ČT několik stovek tisíc do koupi tohoto zařízení (bylo mi odmítnuto sdělit přesnou sumu).

Pro přenos většího objemu dat využívá ČT dva satelitní komunikátory najednou, po sečtení jsou schopny přenést dvakrát 64 kilobitů, tedy 128 kb za sekundu. Při prvním použití v Iráku v lednu 2005 se jednalo o stejný přístroj, jako měl v květnu 2007 na Bahamských ostrovech Michael Fiala. Přesto byl obraz Michala Kubala na obrazovce ve výřezu, Michael Fiala byl „roztažený“ na celou obrazovku (viz příloha Fiala_videotelefon.avi). Tento rozdíl neměl žádné technické opodstatnění, šlo pouze o režijní požadavek, z technického hlediska by bylo přijatelnější, kdyby obraz zůstal ve výřezu.

Proč vybrala ČT právě tento přístroj za stovky tisíc korun, jehož dva satelitní komunikátory se musejí pro efektivní přenos rozestavět tři metry od sebe, což nemusí být pro redaktora s kameramanem zrovna pohodlné? Podle Michala Skály z technického oddělení ČT proto, že nic lepšího nebylo a v podstatě není k dispozici. „Z dnešního pohledu se jeví, že odesílat obrázky nebo video přes telefon je strašně jednoduché, ale je potřeba si uvědomit, že takové obrázky nebo video mají pouze několik desítek kilobitů, kdežto televize pro kvalitní obraz a zvuk potřebuje řádově megabity.“⁴⁶

⁴⁵ Informace o přístroji Talking Head dostupné z URL
<<http://www.7e.com/products/talkinghead/th-1.asp>>

⁴⁶ Informace o zařízení v ČT: technik Michal Skála, Česká televize

Vzhledem k sumě, kterou ČT za přístroj vydala, nehodlá minimálně během osmi let od nákupu pořizovat jiné vybavení, pouze ho zdokonalovat a přizpůsobovat novým možnostem.

3.4.2 Podmínky veřejnoprávního média

"Tlak ze strany technologie se uplatňuje především v případě, kdy se v důsledku nových objevů zvyšuje technická kvalita a současně se snižují náklady a kdy se progresivní mediální organizace v zájmu udržení konkurenceschopnosti musí s těmito objevy vyrovnat. Investice do technických zařízení vedou k tlaku na jejich maximální využití, přičemž do hry vstupuje nejen užitek, ale i prestiž. Nová technologie často znamená větší rychlost, pružnost a kapacitu, ale současně ustavuje i normy, které tlačí všechny mediální organizace k přizpůsobení se novým možnostem. Nakonec ovlivňuje i představy publika o tom, co je opravdu profesionální čili přijatelné."⁴⁷

Česká televize, vysílatel veřejné služby v České republice, nemá díky svému účelu a podstatě financování potřebu soutěžit s komerčními stanicemi. Jako veřejnoprávní médium však aplikuje nové technologie (např. videotelefon) obdobně, jako je průkopníkem (v ČR) v digitalizaci vysílání. Jiné stanice na českém mediálním poli (TV Nova, TV Prima) videotelefon nemají.

Česká televize přikládá důležitou roli zahraničnímu zpravodajství. Na rozdíl od ostatních stanic v Česku obstarávají reportéři ČT původní zpravodajství ze všech důležitých světových událostí.⁴⁸ V roce 2005 došlo k významné snaze zprostředkovat co možná nejvíce událostí živě, z místa. Od první poloviny devadesátých let se počet přímých přenosů ze zahraničí téměř zdesetinásobil.

V tomto roce bylo pro zahraniční zpravodajství také velkou zkouškou spuštění dvacetičtyřhodinového zpravodajského kanálu ČT24. Zahraniční zpravodajové tak získali dostatek prostoru pro své příspěvky a mohou být od té doby plně využíváni. To znamená i nárůst průběžných živých vstupů do zpravodajství.

⁴⁷ McQuail, 2002, str. 260

⁴⁸ Příloha 5.2 k Výroční zprávě o činnosti ČT v roce 2005

„Média veřejné služby při rozhodování o zařazení či nezařazení příspěvku do vysílání dávají výběrovým kritériím jinou váhu než média soukromá. Zatímco soukromé televize „maximalizují“ hodnotu zprávy zařazením co nejméně obvyklých informací na úkor relevantních zpráv, editoři médií veřejné služby se soustředí na výběr relevantních příspěvků.“⁴⁹

Vztáhneme-li tuto tezi na použití videotelefonu, nabízí se ve srovnání se soukromou stanicí CCN otázka, zda by Česká televize použila přímý vstup prostřednictvím videotelefonu z pokusu horolezce o zdolání některé z Himalájských hor. Domnívám se, že nikoliv. Tak jako v referování o situaci v Iráku se jednalo o relevantní informace, i při výběru témat, na která by eventuelně nasadila videotelefon, by dbala o to, zda je téma dostatečně relevantní.

ČT jakožto médium financované doposud převážně z koncesionářských poplatků musí z hlediska zpravodajů brát ohled i na své finanční možnosti. Na některých zahraničních zpravodajských postech jsou překračovány plánované rozpočty, podle Výroční zprávy ČT za rok 2005 jsou to však především vyšší výdaje za satelitní přenosy, což je známkou kvalitnějšího zpravodajství. Díky videotelefonu a dalším digitálním technologiím je však možné tyto náklady dále snížit i při zachování relativně dobré technické kvality.

3.4.3 Kdy ČT videotelefon využila

Videotelefon poprvé využila Česká televize koncem roku 2005 při vysílání reportéra Michala Kubala z Iráku, kde se konaly první svobodné volby. S Kubalem byl v Iráku ještě kameraman Petr Klíma a Kubal se hlásil živými vstupy po deset dní. Tehdy však měla ČT videotelefon pouze zapůjčený, k jeho koupi se odhodlala právě až po Kubalově cestě.

Z Bahamských ostrovů kvůli kauze Viktora Koženého se na konci ledna 2006 hlásil Michael Fiala⁵⁰, nové informace podával od 2. května 2007.

Jiným příkladem, kdy se videotelefon vydal na cestu se zahraničním zpravodajem, byl mezinárodní veletrh v severoiráckém Irbílu. O první velké

⁴⁹ Tamtéž

⁵⁰ Události ČT, 30. ledna 2006. Dostupné z URL <
<http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1097181328-udalosti.html> >

ekonomické události po pádu režimu Saddáma Husajna, významné i pro české firmy, několikrát referoval Přemysl Čech⁵¹. V lednu 2007 informoval prostřednictvím videotelefonu z Kábulu Jan Šenkýř o tom, jak český vojenský kontingent slavil příchod nového roku⁵².

Od ledna 2005 tak videotelefon ČT využila pouze několikrát. Nedá se zde tedy mluvit o McQuailově tlaku na maximalizaci využívání nových technologií. Toto pravděpodobně nedostatečné využití se dá vysvětlit buď novostí (v ČR) takového zařízení, jako je videotelefon pro zpravodajství, kdy jeho používání ještě není zavedeno jako běžná součást vysílání, tedy že televize si na něj ještě nezvykla. Jinou příčinou by snad mohla být neefektivnost investování financí získaných z veřejných zdrojů. „Ještě na začátku roku 2005 vyjížděli zvláštní zpravodajové na zahraniční cesty vybavení technologií BetaCam. Ta přinášela špičkovou technickou kvalitu, znamenala ale podstatné omezení v oblasti mobility a akceschopnosti vyslaného týmu. Zpravodaj byl závislý na přenosovém voze zpravodajské agentury. Jedinou možností stříhu bylo opět využít servisu cizích agentur. To s sebou samozřejmě neslo zvýšené náklady. Na konci roku už měla redakce zpravodajství tři kompletní soupravy s technologií DvCam s mobilní střížnou v notebooku. Takto vybavený zpravodajský tým je schopný příspěvky ustříhat sám... (to) umožní vyslanému reportérovi plánovat si program nezávisle na zaplněnosti kapacit jednotlivých zpravodajských agentur, které poskytují stříhové služby.“⁵³

Díky technologii videotelefonu je štáb velmi pohotový, po sebevražedném atentátu v irácké Bákubě byl český štáb schopen stejně rychle jako štáb CNN připravit aktuální obrazový vstup. Díky tomuto zařízení je možné uskutečňovat nejen živé vstupy, ale také posílat příspěvky zpracované na vlastní střížně z celého světa (takto odeslaná byla např. reportáž Michaela Fialy v květnu 2007 z Baham).

⁵¹ Události ČT, 14.zář 2006

⁵² Zprávy 18:00, ČT1. Dostupné z URL <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1178166846-zpravy.html>

⁵³ Příloha 5.2 k Výroční zprávě o činnosti ČT v roce 2005

Doposud se tedy tato technologie využívala pro zahraniční zpravodajství. Plánuje se však využití velmi podobné technologie i pro zpravodajství domácí, funguje však na jiném principu. Data se odesílají ne přes satelit, ale interní datovou síť ČT, kterou má pronajatou z páteřní optické sítě společnosti Telefónica O2.⁵⁴ Ne všechna místa v naší republice jsou totiž dostupná pro satelitní přenosové vozy (SNG) a i v těchto oblastech se může projevit využití přímého přenosu nebo živého vstupu jako účelné, ať už je to místo nepřístupné kvůli povaze terénu nebo např. při hromadné nehodě na dálnici. Krajská studia České televize jsou již dnes dovybavena digitální technologií, došlo v nich k dalšímu zredukování počtu pracovníků, první redukci přineslo už zavedení technologie BetaCam SP.⁵⁵ Kdyby krajská studia byla vybavena videotelefony, podpořila by se jejich už dnes vysoká autonomie v oblasti tvorby a zpracování televizních příspěvků a zvýšila jejich operativnost a rychlost.

3.5 Co znamená videotelefon pro reportéra

Na pracovníky v médiích jsou vyvíjené nejrůznější tlaky, především z ekonomických důvodů. Takové tlaky jsou podle McQuaila - šetřit časem, efektivně využívat technologii, šetřit penězi a dodržovat termíny. Vedle toho se však přidává obava o zvládnutí nové technologie, v případě cestování s videotelefonem se může reportér setkat i se strachem o vlastní bezpečí nebo o zařízení samotné.

Nejčastěji se redaktor s videotelefonem posílá do válečných oblastí, odkud jsou žádoucí nejaktuálnější informace. Bohužel v těchto oblastech je také pro reportéry největší riziko. „Válečný novinář s videotelefonem je bezpečnější než kdysi, protože nemusí mít na odív vystavenou satelitní parabolickou anténu. Naopak je méně bezpečný, protože, pohybuje-li se rychle, nestačí včas udat svou polohu a může se kvůli sledovatelnosti svého satelitního vysílání stát třeba i terčem vlastních vojáků.“⁵⁶

V dubnu roku 2003 byl při útoku nedaleko iráckého Kifri zabit kameraman britské stanice BBC Kaveh Golestan a zraněni další členové štábu. V roce

⁵⁴ Jedná se o ATM síť – Asynchronous Transfer Mode – vysokorychlostní přenos dat.

⁵⁵ Ložšík, 2004, str. 25.

⁵⁶ DEYL, D. *Výhody a úskalí války naživo*. Týden, 2002, roč. 9, č. 46, str. 84.

2001 měl problémy štáb CNN, který byl rovněž vybaven videotelefonem, i když se zrovna nejednalo o účast ve válečné frontě, ale i diktátorské režimy mohou způsobit žurnalistům obtíže. V tomto případě byl na několik hodin štáb CNN zadržen, když prováděl živý přenos videotelefonem z odletu propuštěné americké posádky námořního špionážního letadla, které po kolizi bylo nuceno nouzově přistát na čínském ostrově Hajnan. Štáb údajně neměl povolení k natáčení.⁵⁷

I český štáb s videotelefonem měl problémy v Iráku. Byl jim hned při příjezdu zabaven na hranicích a trvalo skoro týden, než se jim ho podařilo získat zpět. Poté však Češi těžili ze své „cizokrajnosti“, mnoho zahraničních novinářů, kteří informovali v angličtině, irácké úřady vyhostily, neboť se jim nelíbil obsah jejich zpravodajství. Česky tam však nikdo neuměl, a tak Kubal s Klímou vydrželi v Iráku téměř čtyřicet dní, i když mnohdy vysílali o tamním režimu velmi nelichotivé informace.⁵⁸

Obdobných případů, kdy měli váleční zpravodajové obtíže, je mnoho, ale navzdory všem nebezpečím je bezprostřednost válečného konfliktu pro žurnalisty lákavá a s videotelefonem může být pro některé ještě lákavější představa toho, že si lidé doma, před televizní obrazovkou v obývacích pokojích řeknou „on tam je, přímo ve válce“.

3.6 Nástupci videotelefonu, další vývoj

Nástupci po průkopníkovi živého reportování z doposud nedosažitelného terénu – videotelefonu – se zatím uplatňují v médiích zahraničních, do České republiky pravděpodobně dorazí se zpožděním (ostatně jako snad všechny nové technologie a jiné aktuální záležitosti – zde to nepovažuji za negativum, naopak někdy je výhodné vyčkat, jaký nový prvek se osvědčí a zda jeho „trvanlivost“ bude delší než několik málo let a tedy zda prostředky na jeho pořízení vynaložené nebudou zbytečně plýtvány).

⁵⁷ *CNN crew released by Chinese*. CNN [online], [citováno 8. května 2007]. Dostupné z URL <<http://archives.cnn.com/2001/WORLD/asiapcf/east/04/12/cnn.crew.detained/index.html>>

⁵⁸ BLAŽKOVÁ, J. *Iráčtí cenzoři neuměli česky, proto Kubala z Bagdádu nevyprávěli*. Mladá fronta Dnes, 2003, roč. 14, č. 90, str. 2

Britská BBC začala během mistrovství světa ve fotbale v Berlíně v roce 2006 používat vybavení, které je založeno na principu videotelefonu, je však finančně mnohem výhodnější. Rozdíl mezi videotelefonem je následující:

Reportér Michael Crick byl vybaven přenosným počítačem standardních technických parametrů s 3G kartou (zařízením umožňujícím připojení do mobilní sítě 3G), webkamerou a šikovným softwarem nazývaným vPoint, který byl speciálně upraven pro živé televizní vysílání BBC, původně tento software sloužil pro firemní videokonference. Celé toto vybavení je tak malé a skladné, že se redaktor může bez obtíží pohybovat a vybavení si nese v podpaží.⁵⁹ Od používání videotelefonu, ze kterého nebyl zrovna nejkvalitnější obraz a který s sebou musel reportér vláčet, je to značný pokrok k ještě větší mobilitě. Samozřejmě tato technologie nemůže zcela nahradit satelitní přenos, který zůstává nejlepším možným způsobem přenášení obrazu a zvuku ve špičkové kvalitě, na úkor toho je mnohem méně flexibilní. Nejdůležitější zde je připojení přes mobilní telefon, celkový výsledek je nescetněkrát přijatelnější než „staré“ videotelefony. Je třeba dodat, že toto není srovnáním s běžným satelitním vybavením pro každodenní vysílání a přenosy, ale pouze vybavením v situacích, která se rychle vyvíjejí a ze kterých je tudíž vhodné zprostředkovávat co nejaktuálnější informace, protože velmi rychle zastarávají. Také je nutné upozornit na to, že Německo má dobré pokrytí signálem 3G, které umožňuje i s takovýmto jednoduchým vybavením pracovat efektivně. Signál 3G však není dostupný ve všech koutech světa, kde zpravodajské týmy operují, takže tady stále zůstává prostor pro videotelefony.

Korespondent BBC Alastair Leithead informoval z amerického New Orleans po řádění hurikánu Katrina v srpnu 2005.⁶⁰ V hotelu, kde byl ubytován, měl dobré internetové připojení – broadband, ze svého pokoje měl dobrý výhled na město, měl vlastní kameru a notebook ještě bez softwaru vPoint. I tak byl výsledný zvuk dobrý, opožďoval se jen málo za obrazem, video mělo přijatelnou kvalitu, mnohem lepší než z klasického videotelefonu, a celý vysílací proces nebyl pro korespondenta pod tlakem okolností náročný. A co je pro

⁵⁹ PELHAM, G. *Small is usefull*. BBC News [online], [citováno 2. května 2007]
<http://news.bbc.co.uk/newswatch/ukfs/hi/newsid_5070000/newsid_5078700/5078778.stm>

⁶⁰ Tamtéž

provozovatele důležité – přenos stál několik dolarů. V obraze, který Leithead posílal, bylo dobře vidět šedivou masu vody řeky Mississippi v pozadí.

První, kdo použil laptop se softwarem vPoint, byla korespondentka BBC Helen Fawkes při volbách na Ukrajině v březnu roku 2006. Technikové ji vyškolili, jak má vybavení používat. Nastavení je tak jednoduché, že korespondent je schopen se do vysílání připojit během několika minut, přes internet. Celková cena za kameru, laptop, software a příslušenství vyšla na méně než devět tisíc dolarů (v přepočtu něco kolem dvou set tisíc korun), což byla pro zpravodajský kanál BBC World nabídka, kterou nemohl nevyužít. Byla to možnost vysílat živé zpravodajské vstupy z rychle vyvíjející se události několikrát za den a k tomu levně.⁶¹

Od voleb v Kyjevě se tato jednoduchá technologie rozšířila do padesáti osmi úřadoven BBC ve světě. Již zmíněný korespondent Alastair Leithead při reportování o konfliktu v Afghánistánu využíval v Kábulu místní internetovou síť Wimax (rychlejší verze u nás rozšířené sítě Wi-Fi poskytující bezdrátové připojení na internet, která pokrývá rozsáhlejší území, do vysílání se mohl připojovat podle potřeby).⁶²

Mezitím začal přicházet další technický vynález, který umožnil korespondentům BBC dostat se s vPointem kamkoliv, aniž by byli závislí na internetovém připojení přes kabel nebo na dostupnosti Wi-Fi, 3G nebo UMTS sítě. Jedná se o malý satelitní terminál zvaný BGan (Broadband Global Area Network) o rozměrech ne větších než laptop, který váží jen několik kilogramů a úhledně se složí do zavazadla. Tento terminál komunikuje s nejnovějšími a nejpokročilejšími satelity sítě Inmarsat. Poskytuje připojení na internet o rychlosti až 256 kilobitů za sekundu a už byl využit reportéry BBC v jižním Afghánistánu, Gaze a Libanonu, na Dálném východě a v USA.⁶³

Společností, nabízejících obdobně funkční konkurenční produkty, je více a vše se rychle mění, jedno je ale jisté: technologické vybavení pro komunikaci zpravodajů se bude dál zmenšovat, bude stále lehčí a více výkonné.

⁶¹ Tamtéž

⁶² Bringing the news home. BBC News [online], [citováno 2. května 2007] <http://www.bbc.co.uk/worldservice/specials/1658_wag_india/page7.shtml>

⁶³ Tamtéž

3.7 Technický kompromis?

Dá se sice říci, pro odvysílání podobných ne zcela nejkvalitnějších záběrů se musí udělat jistý kompromis. Buď vysílání nebude vůbec, protože jeho technická kvalita nedosahuje běžných standardů, a protože nejsou prostředky na to vyslat na místo plnohodnotný štáb, nebo se s tímto smíříme a za to se nám dostane autentického aktuálního obrazu z místa, ze kterého stojí za to reportovat. Opět je tedy nutno připomenout, že tento způsob vysílání nemá za účel nahradit tradiční televizní štáby, ale být jejich doplňkem, eventualitou. Jinou alternativou pro vysílání prostřednictvím videotelefonu by byl obrazově chudý způsob – k pouhému zvuku, telefonátu z běžné telefonní sítě nebo mobilního telefonátu by na obrazovce „visel“ obrázek telefonu a fotografie korespondenta. Televize by tak nevyužila svou zásadní vlastnost, tedy obrazovost vysílání. I když se tomu tak v dnešním vysílání často děje, televize by měla co nejvíce omezovat ve svém vysílání soustředěnost pouze nebo převážně na zvukovou složku a měla by plně využívat všechny možnosti, jak zprostředkovat i zajímavý, hodnotný obraz. „Obrazová složka plní ilustrační funkci“⁶⁴ Do své bakalářské práce zařadil Jan Cvachovec rozhovor se Zdeňkem Šámalem, ředitelem zpravodajství v České televizi, dříve zahraničním zpravodajem ČT v Ruské federaci. Zde Šámal uvedl: „Někdy je samozřejmě technická kvalita naprosto nedostačující, ale mnohdy je vyvážena akcí, jedinečností situace. Pak nastává těžké rozhodování, zda vysílat i přes technickou nedokonalost, nebo ne. Když ale záběr má obsah, tak je podle mě jedno, jestli je černobílý, jestli se třese a podobně.“⁶⁵ Šámal sám měl jako zahraniční zpravodaj v Rusku mezi lety 1994 až 1998 k dispozici technologii BetaCam SP, strižnu využíval místní. Kdyby měl tehdy k dispozici digitální technologii, jedině by ji byl uvítal. Umožnila by mu přímé vstupy a usnadnila práci i jinak, měl by proto více času a sil vyprodukovat více reportáží.⁶⁶

⁶⁴ Lokšik, 2004, str. 26

⁶⁵ Cvachovec, 1999, str. 8

⁶⁶ Tamtéž

3.8 Videotelefon a videožurnalismus

Dosavadní poznatky o videotelefonu mě přivedly k tématu videožurnalismu. To je způsob práce, kdy několikačlenný zpravodajský štáb nahradí ve více či méně výjimečných situacích štáb jednočlenný. Kameraman, technický pracovník a redaktor jsou zahrnuti v jedné osobě „multifunkčního“ zpravodaje vybaveného minimalizovanou technikou, díky níž je schopen odesílat už hotové, zpracované reportáže. Pomocí videotelefonu by videožurnalista mohl uskutečňovat i živé vstupy do vysílání odkudkoliv a kdykoliv.

Rozvoj digitálních technologií je pro videožurnalismus velice nápomocný a s novými komunikačními prostředky na vysoké technické úrovni se tento způsob novinářské práce může nadále dobře rozvíjet. Osoba videožurnalisty musí tedy být nejen schopna klasické novinářské činnosti, tedy práce se zdroji, vyhledáváním informací, smyslem pro nacházení a zpracování témat, ale musí být i osobou samostatnou, schopnou zařídit si vše potřebné a v neposlední řadě dokonale ovládat své technické vybavení, ale i dovednosti kompletace a stříhu získaného materiálu. Práce s videotelefonem v terénu se tedy autorskému videožurnalismu velice přibližuje. Reportér má s menším štábem a menším vybavením lepší šanci proniknout k jádru problému a k lidem, kterých se událost dotýká, má tak možnost získat autentičtější a hlubší poznatky.

4. Mobilní telefon

4.1 Mobilní telefon v ruce novináře

V posledních letech dochází v oblasti elektronických médií k jejich vzájemnému sblížení, konvergenci. Tento proces nebo děj je umožněn především díky digitálním technologiím, které se pro média stávají sjednocujícím principem. Digitálnost propojuje komunikační a informační služby. Mobilní telefon i videotelefon fungují na digitálních principech, což umožňuje jejich větší přiblížení se k divákovi. Videotelefon vtahuje diváka do děje, mobilní telefon pak přibližuje diváka médiu a médium divákovi. O videotelefonu pojednávala předchozí část mojí práce, nyní se tedy zaměřím na mobilní telefon.

Každý novinář, dnes již snad jako každý dospělý člověk, používá mobilní telefon, ať už jeho vlastní, nebo služební. Jeho přenositelnost umožňuje být novináři stále lidově tak říkajíc „na drátě“. Pro novináře pracujícího pro tištěná média toto nemusí být až tak důležité, neboť ten není nucen svůj materiál, který posbírá v terénu (i když většinou stejně své zdroje obvolává telefonicky z pohodlí redakce kvůli úspoře času a větší produktivitě práce), odevzdat co nejdříve, když uzávěrka má stejně pevnou dobu odevzdání příspěvků. Jinak tomu je u novináře pracujícího v médiích elektronických (zejm. zpravodajská televize, rozhlas, internetové zpravodajství), které nemají žádné uzávěrky a informace poskytují nepřetržitě v jejich co možná nejaktuálnější podobě. Tehdy může novinář z místa např. nějaké demonstrace zavolat do redakce, kde je kolega připravený zapisovat sdělené informace rovnou na internetovou stránku on-line deníku nebo může propojit volajícího rovnou do rozhlasového vysílání. Protože je rozhlas založen na akusticko-auditivním principu, takový živý vstup pomocí mobilního telefonu mu postačuje ke stoprocentně hodnotnému výstupu, který se dostává k posluchači. Oproti tomu je televize charakteristická svou obrazovostí. „K základním vyjadřovacím prostředkům televizní žurnalistiky patří pohyblivý obraz a mluvená řeč, k nimž se ještě přidružují další... Každý televizně žurnalistický produkt, komunikát, má audiovizuální formu a divák ho vnímá v nerozložitelné vazbě obrazu a slova.“⁶⁷ Chce-li tedy televize dostávat k divákům (od slova dívat se, tedy ne poslouchat) kvalitní produkty své činnosti,

⁶⁷ Koščo, 1984, str. 23

neměla by se spokojit s přenosem hlasu z mobilního telefonu a k tomu do obrazu umístěné fotografie korespondenta. Od toho má televize satelitní technologií vybavené přenosové vozy (buď své vlastní nebo v případě zpravování ze zahraničí pronajaté), které právě se zvukem přenášejí obraz, a tam, kde tuto přenosovou techniku není možné použít, může využívat videotelefon nebo jiná zařízení fungující na stejném principu. Využit obyčejného telefonátu je však finančně úspornější, proto četnost živých vstupů přes satelitní systém nebo videotelefon je odrazem buď movitosti televizní společnosti, nebo toho, nakolik privileguje kvalitní a pestré zpravodajství před svou ostatní produkcí.

Mobilní telefon však také může představovat pro televizního novináře způsob alespoň částečné jistoty, že když přestane fungovat při živém vstupu zvukové zařízení, je zde mobilní telefon k dispozici, aby umožnil přenos zvuku mezi studiem a redaktorem a naopak, i když na kvalitě přenášeného zvuku je to samozřejmě poznat. Přeci jen však lepší takový zvuk než žádný, obzvláště když se redaktor na vstup připravoval a jeho informace jsou zásadního charakteru (viz příloha *Pisarovicova.avi*).

Pro televizní zpravodajství jsou však z hlediska využití mobilního telefonu zajímavé jiné dvě oblasti. Jednak je to vysílání obsahů pro mobilní telefony určených, tato mediální činnost je však prozatím v České republice v plenkách a nedá se očekávat, že by se v brzké době speciálně vytvářely pořady ideální pro malé displeje mobilních telefonů, zatím se testují již stávající programy a pořady. O tom, jak by takové zvláštní obsahy vypadaly, si zatím netroufám rozsáhleji spekulovat.

Druhou zajímavou oblastí využití mobilního telefonu, respektive záznamu nebo i fotografií z něj, se stávají situace, které zachytí běžný člověk takřka náhodně. Zde se otevírá široké pole otázek, zda takové záznamy vysílat kvůli jejich technické kvalitě, zda nemohou být televizi podstrčené a jak to případně rozlišit apod.

4.2 Vysílání pro mobilní telefony

Digitální vysílání pro mobilní telefony (DVB-H) stojí v České republice poněkud stranou digitálního vysílání terestrického (DVB-T) a satelitního (DVB-S).

V roce 2006 Česká televize spolupracovala na experimentálním vysílání pro rozvoj mobilní televize DVB-H a DVB-UMTS. Digitální vysílání televizního signálu vyžaduje, resp. umožňuje rozrůznit programový obsah. V plánu při digitalizaci vysílání ČT je i zavedení aktivit směřujících „k vývoji nových programových formátů a aplikací. Prozatím se v hlavním zájmu rozšiřování obsahové nabídky ocitá technologie IPTV“⁶⁸ Tato technologie umožňuje příjem digitálního signálu pomocí televizní karty v osobním počítači. Strategie přechodu na digitální vysílání totiž zatím neumožňuje interaktivní aplikace na bázi MHP (Multimedia Home Platform). „Pro ČT je tato technologie příležitostí pro vývoj nových programových formátů či aplikací v oblasti vzdělávání a styku s orgány státní správy (T-Government). Vpracování konečné strategie bude jedním z úkolů programu digitalizace v roce 2007.“⁶⁹

Pro vysílání DVB-H se však již uskutečnily pilotní projekty. Ve spolupráci se společnostmi T-mobile Česká republika a T-mobile Italia, během zimních olympijských her v Turínu se pro účastníky a hosty těchto her vysílal i program ČT24. Vysílání tohoto kanálu pro mobilní přístroje pokračovalo při testovacím provozu v Praze a jejím okolí na podzim roku 2006.⁷⁰ Zatím se však žádné pořady tvořené přímo pro mobilní telefony nechystají. Dalo by se očekávat, že kdyby se takové pořady spustily, jednalo by se nejspíš o hudební pořady, o krátké jednoduché seriály apod., na které by se člověk dokázal soustředit např. během cesty dopravním prostředkem, proto i délka takových pořadů by se musela přizpůsobit podmínkám, při kterých by byly sledovány.

⁶⁸ Výroční zpráva o činnosti ČT v roce 2006

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ Experimentální vysílání DVB-H v Turíně. DigiZone.cz [online], [citováno 17. května 2007]. Dostupný z URL <<http://www.digizone.cz/tiskove-zpravy/experimentalni-vysilani-dvb-h-v-turine/>>

4.3 Hranice profesionální žurnalistiky

Mobilní telefon, na rozdíl od fotoaparátu nebo videokamery, nosí dnes s sebou téměř každý člověk. Mobilní telefony v posledních letech dosahují značného technického vybavení, které z nich utváří multifunkční zařízení. Integrovanou součástí telefonu je objektiv, který může zachytit fotografie nebo i zaznamenat krátké video. Kvalita takových záznamů nebyla v prvních telefonech vybavených těmito technologiemi příliš vysoká, proto i jejich použitelnost byla značně omezená jen na skutečně velmi závažné momenty. Jejich další výhodou je možnost záznamy ihned odeslat nebo vložit na internet. Toto vše tak zvyšuje možnost, že když se dotyčný vyskytne na místě, kde se odehrává něco nevděného, může ji snadno a rychle zaznamenat. Již mnoho televizí založilo mnoho svých pořadů na amatérských záznamech, v posledních letech jsou akceptovány i záznamy pořízené právě mobilním telefonem. Jedná se ale nejčastěji o pořady zábavné, takže i divákem zasílaná videa mají být vtipná, veselá apod. O takové situace ve vlastních rodinách není nouze. Může se však stát, že se člověk vyskytne na místě, kde se děje nějaká událost, o které by se měli dozvědět lidé, kteří chtějí být informováni, ne jen pobaveni nějakým „homevideem“. Zde se otevírá prostor pro televizní zpravodajství, které může, nebo nemusí, podle toho jak kvalitní nebo jak zásadní zachycená informace je, video odvysílat. Podle Jana Jiráka z Institutu komunikačních studií a žurnalistiky se zde však vyskytla jedna nevýhoda. „V podstatě to rozpíjí kontury žurnalistiky, protože najednou může být novinářem kdokoliv.“⁷¹

S tímto názorem však nesouhlasí každý, např. Michal Hanák, šéfredaktor zpravodajského portálu idnes.cz: „Novinářem v tom smyslu, že pošle nějaký příspěvek, se skutečně může stát každý a není to nové, ale pořád jsou to ta média, která rozhodují o tom, jestli tohle je publikovatelná informace, jestli je to důvěryhodná informace.“⁷²

Média tedy jsou zodpovědná za to, co předkládají svému obecenstvu. Měla by důkladně ověřit a prověřit, kdo a proč jim exkluzivní materiál nabízí.

⁷¹ *Média a svět: Význam amatérských novinářů pro média*. ČT24, 2006. Dostupný z URL <http://www.ct24.cz/vysilani/?id=143911&datum=2006-11-19&porad=>

⁷² Tamtéž

Bohužel i zde, jako v případě videotelefonu, jde často o rychlost, o to, kdo první uveřejní na internetu nebo odvysílá v televizi originální přenos z nové události.

Stejný problém jako se záznamy z mobilních telefonů si u videotelefonu uvědomuje Eason Jordan, šéf zpravodajství CNN: „V naší branži rozhoduje rychlost. Jenže pokud máte odvysílat něco během pár minut, nemůžete si toho mnoho ověřit. Často je tak třeba trochu slevit z obvyklého standardu dvou na sobě nezávislých zdrojů.“⁷³ Rozhodování pod časovým tlakem tak může vést k nedostatečnému ověření a „vypuštění“ nějakého klamu nebo nepravdy. Také se nadměrným využíváním amatérských záznamů poněkud deklasuje tradiční pohled na profesionálního žurnalistu, který využívá své osobní zdroje, jež nezveřejňuje. V českém kontextu se však fotografie a videozáznamy z mobilního telefonu občanů využívají především v bulvárním zpravodajství, pro které tvoří značnou část podnětného materiálu, především často nelichotivé snímky ulovených celebrit nebo nových, ještě utajovaných modelů vozidel a podobně. Kamery v mobilních telefonech mají totiž tu výhodu, že je jejich použití nenápadné. Člověk může předstírat, že píše textovou zprávu a přitom má tajně zapnuté nahrávání nebo fotí. Amatérské záznamy se posílaly do médií vždy, dnešní doba tak pouze přispěla k nárůstu jejich množství, a tím i používání.

„Kamera je běžnou věcí. Když byl zavražděn Pim Fortuyn, první obrázky po jeho vraždě pocházely právě z mobilního telefonu a natočil je nějaký obyčejný člověk, který šel náhodou kolem, takže ...budeme moci být natočeni při každé příležitosti a člověk prostě se s tím bude muset smířit, že svět se zkrátka točí a zaznamenává.“ uvedl ředitel zpravodajství ČT Zdeněk Šámal.⁷⁴

4.3.1 Příklady využití záznamu z mobilního telefonu

K prvnímu rozsáhlému využití záznamu pořízeného mobilními telefony v médiích došlo ve světovém kontextu po teroristických útocích ve Spojených státech amerických 11. září 2001. Další záznamy se staly celosvětově známými po teroristických útocích na londýnskou podzemní dráhu 7. června 2005 (viz

⁷³ DEYL, D. *Výhody a úskalí války naživo*. Týden, 2002, roč. 9, č. 46, str. 84

⁷⁴ Radioforum, ČRo1, 2. června 2005

příloha Londýn_metro.avi). „Odborníci se shodli, že to bylo vůbec poprvé, kdy zasvěcené komentáře provázely amatérské záběry z mobilu.“⁷⁵

Poslední celosvětově známou událostí, která byla zveřejněna „díky“ mobilnímu telefonu, se stala poprava bývalého iráckého prezidenta Saddáma Husajna. Necelé tři minuty záznamu živé osoby diktátora, jeho popravy a následně mrtvého těla byly zveřejněny na internetu a přejaty do televizních zpráv. Video zvedlo vlnu odporu nejen u příznivců Saddáma Husajna, ale také proto, že podobný způsob natáčení se mnohým lidem jeví jako značně nehumánní a nedůstojný či přímo hyenistický (viz příloha Poprava_Saddam.avi).

V českém mediálním prostředí na sebe záznam pořízený mobilním telefonem nejvíce upozornil v případě zadržení a zbití členky Strany zelených Kateřiny Jacques policií při demonstraci 1. května loňského roku (viz příloha Jacques.avi). Části záznamu vysílaly všechny české televize a k dispozici bylo i video na internetových serverech. Způsobilo právě řadu výše zmiňovaných problematických otázek, jestli video nebylo účelově natočené a vůbec celá událost zinscenovaná, tzv. pseudoudálost, jejíž důvěryhodnost měla být ještě zvýrazněna „amatérským“ záznamem z mobilního telefonu. Paní Jacques se tak díky zmedializování (do té doby nebyla příliš známou političkou) pravděpodobně dostala do parlamentu.

Stejně jako mohl amatérský záznam v předchozím případě někomu pomoci, může jiný uškodit. Jako příklad poslouží bývalý ředitel rakovnického gymnázia Jan Jirátko, který byl mobilním telefonem natočen, jak se na maturitním plese líbá se svou studentkou. Video, na kterém nebylo téměř rozeznat osoby, bylo zveřejněno na internetu. Ve svém zpravodajství mu dala prostor televize Prima a ředitel Jirátko byl zanedlouho zbaven funkce. V tomto případě nedostatečná technická úroveň nebyla svému účelu na závadu, jindy ale může zapříčinit dokonce i etické problémy. S jedním takovým se potýkala francouzská veřejnoprávní televize France2, když odvysílala amatérské video pořízené mobilním telefonem. Na videu byla zaznamenána situace, která mohla vyústit v mnoho obětí na životech, když bylo cestujícím po technické závadě vlaku umožněno vystoupit do kolejiště, kde se za krátkou chvíli objevil

⁷⁵ Média a svět: Význam amatérských novinářů pro média, ČT24, 2006. Dostupný z URL <<http://www.ct24.cz/vysilani/?id=143911>>

nečekaně další velmi rychle jedoucí vlak. Telefon, který toto zaznamenal, neumožňoval současně s videem nahrát i zvuk. Aby byl záznam divácky přitažlivější, byl do něho přimontován umělý zvuk jedoucího vlaku a takto byl odvysílán. Na záznam reagovali televizní diváci, protože poznali, že vysílaný zvuk neodpovídá typu vlaku, který ve videu projel, a vyvolali tak veřejnou debatu, jestli má televize právo takto dokreslovat skutečnost, i když se nejednalo o přímo zásadní ovlivnění obsahu. Problém řešil ombudsman France2 Jean-Claude Allanic.⁷⁶

⁷⁶ Přednáška předmětu Etika žurnalistické praxe

Závěr

S rychlým vývojem a modernizací technologických prostředků v oblasti komunikace dochází i k rozšiřování možností televizní žurnalistiky, rovněž dochází ke změně v komunikaci mezi médiem a divákem, ale i naopak. Videotelefon i mobilní telefon mají bezpochyby vliv na obsah nebo formu televizního zpravodajství. Vliv na obsah je dvojího druhu. Podle mého názoru, který vzešel ze shromažďování informací o nových komunikačních prostředcích, může videotelefon v soukromé televizní stanici jako např. CNN přinést další přitažlivé, akční záběry. V podobných stanicích se do popředí dostává zájem právě o takové záběry a na to, jestli jsou zasazeny do kontextu nebo mají nějakou vyprávěcí hodnotu, se už tolik nehledí. Pro televize veřejnoprávní nebo obecně takové, které mají stanoveny jiné hodnoty než dramatická a dobrá prodejnost svých obsahů, se videotelefon stává užitečným prostředkem pro přenášení aktuálních, relevantních a kvalitních obsahů k divákovi.

Snaha o co nejaktuálnější zpravodajství, snaha o to být všude jako zpravodajské médium dříve než média konkurenční v poslední době, zejména s nástupem digitálních technologií, které tyto tendence podporují, vede k tomu, že u televizního zpravodajství je potlačována obrazová složka za zvukovou, videotelefon a mobilní telefon podporují změnu opačným směrem. Naopak obraz jimi zprostředkovaný je tím, co je na příspěvku podstatné.

Resumé

This work deals with new technologies in television news, especially video-phone and mobile phone. The development of new technologies is very fast and television has to follow those trends. Technologies affect connections between media and viewer and video-phone and mobile phone affect contents of products of media. For example private televisions can bring new, action information even with visual component very fast after the event has appeared. The only important fact is that the news is actual. Context and rightness are put aside. As far as public television is concerned, video-phone is a way to bring actual, relevant and quality information.

Last years, especially with digital technologies, the main component in television news has been sound and visual part has been only an illustration. Video-phone and mobile phone can be the turning point, because the visual part of its message is the most important article.

Použitá literatura

BRADÁČ, J. *Satelitní technika populárně*. Praha : Grada, 1994. 216 s. ISBN 80-85623-97-8.

CVACHOVEC, J. *Videožurnalismus – proměny tvůrčích postupů ve zpravodajství*. Praha, 1999. 33 s. Bakalářská práce na FSV UK, Katedře žurnalistiky. Vedoucí práce PhDr. Martin Lokšík.

KOŠČO, J. *Žurnalistické žánry v televizi*. Praha: Novinář, 1984. 180 s.

LOKŠÍK, M. *Digitalizace regionálního zpravodajství České televize a jeho proměny: Aplikace digitálních technologií v produkci televizního zpravodajství*. In Končelík, J., Köpplová, B., Prázová, I., Vykoukal, J. *Rozvoj české společnosti v Evropské unii III*. Praha : MATFYZPRESS, 2004. s. 21-28.

McQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2002. 448 s. ISBN 80-7178-714-0.

McNAIR, B. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál, 2004. 184 s. ISBN 80-7178-840-6.

OSVALDOVÁ, B. a kol. *Zpravodajství v médiích*. Praha: Karolinum, 2001. 156 s. ISBN 80-246-0248-2.

TRAMPOTA, T. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006. 192 s. ISBN 80-7367-096-8.

Výroční zpráva o činnosti České televize v roce 2005: Příloha 5.2. Praha : ČT, 2005, 7 s. Dostupné z URL
<http://www.ceskatelevize.cz/radact/vyrocní_zpravy/prilohy_05/priloha52.pdf>

Výroční zpráva o činnosti České televize v roce 2006. Praha, ČT, 2006, 166 s. Dostupné z URL
<<http://www.ceskatelevize.cz/ct/publikace/rocenky/2006/zprava2006.pdf>>

O 25. výročí televize CNN a jejím vlivu na ostatní média. Český rozhlas 1 – Radiožurnál, 2. 6. 2005. Dostupné z URL
<http://www.rozhlas.cz/komentare/audio?p_dat_from=02.06.2005&dni=7&p_po=90&p_gt=1>

Internetové zdroje

www.7e.com

www.bbc.co.uk

www.blog.modernmechanix.com/category/telephone

www.ceskatelevize.cz

www.cnn.com

www.ceskamedia.cz

www.digizone.cz

www.inmarsat.com

www.rozhlas.cz

Seznam příloh

Příloha č. 1: Používání videotelefonu (Zdroj: Česká televize)

Příloha č. 2: CD

Videonahrávky:

Pisarovicova.avi

Fiala_videotelefon.avi

Jacques.avi

Londyn_metro.avi

Poprava_Saddam.avi

Obrázky:

Bellův_telefon.gif

Pokryti_BGan.jpg

Talking_Head1.jpg

Talking_Head2.gif

Videotelefon1.jpg

Videotelefon2.jpg

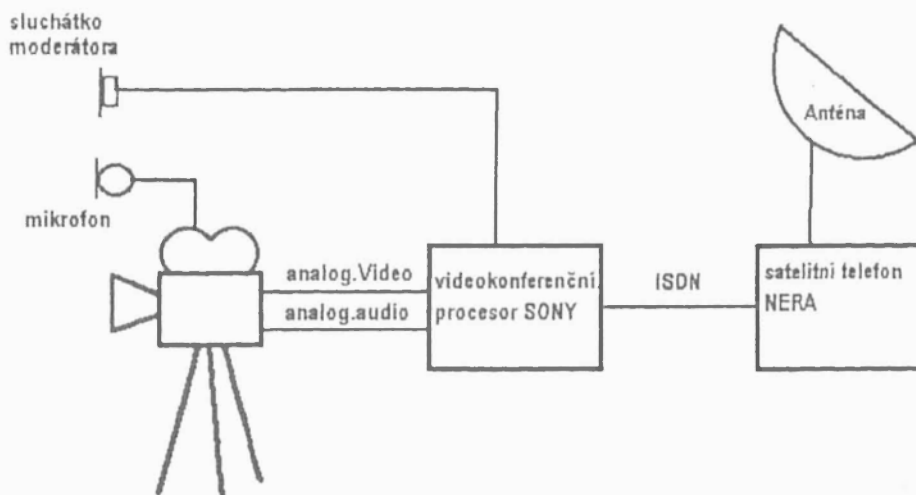
Videotelefon3.jpg

Používání videotelefonu

1. Spojení

1.1. Zapojení v Iráku

Kamera je připojena přes analogový výstup videosignálu i zvuku. Mikrofon je zapojen do mikrofonního vstupu kamery. Videokonferenční procesor komprimuje a převádí tyto signály do linky ISDN satelitního telefonu NERA. Spojení je přes satelit INMARSAT. Spojení je provedeno jako vytáčené, na telefonní číslo přímo na rozvod OZ.

1.2. Zapojení v Praze na rozvodu OZ

Videokonferenční procesor je připojen na linku ISDN, videosignál a zvuk přes náhledový monitor do režie. Video z režie, zpětná se neposílá, audio je ze stojanu přes mixpult SQN zapojen do videokonference. Připojený mikrofon je určen pro dorozumívání mezi rozvodem a Irákem po navázání spojení. Během vstupu musí být mikrofon (1. vstup mixu) zatažen.

